

proef

boekje

*Geschreven en
ongeschreven uitleg
van de Vijf Boeken
van Mozes
Deel 3*

Weg van de Tora

Dodo van Uden

Algemene
Doopsgezinde
Sociëteit

In voorbereiding

Weg van de Tora

deel 8

Weg van de Tora

Geschreven en ongeschreven uitleg van de Vijf Boeken van Mozes

Weg van de Tora is een serie bundels met lees- en studiemateriaal over teksten uit de Tora, de vijf boeken van Mozes. Het doel van deze serie is verdieping in de woorden van de Tora, met behulp van de vaak verrassende commentaren die deze teksten in de joodse traditie al eeuwenlang omringen. De artikelen willen stimuleren de bijbel op een nieuwe wijze te lezen.

In de eerste vijf delen van de serie staan teksten uit de Tora centraal. Vanaf deel 6 komen ook andere bijbelteksten aan de orde. Deze delen beginnen met de Tora en volgen dan de weg die de Tora gegaan is door de rest van Tenach (het Oude Testament), door het Nieuwe Testament en door de rabbijnse literatuur.

In de lange geschiedenis van het uiteengaan en tegenover elkaar staan van jodendom en christendom werd de Tora in het christendom voornamelijk als 'wet' gelezen. In de christelijke traditie verloor men de betekenis van deze boeken als 'onderwijs, lering' uit het oog: men was 'weg' van de Tora gegaan. De auteur Dodo van Uden probeert in *Weg van de Tora* met behulp van joods-rabbijnse uitleggingen bij te dragen aan het terugvinden van de 'weg' naar de oorspronkelijke betekenis van de Tora.

De wegen van jodendom en christendom zijn uiteengegaan. Wet en evangelie werden en worden nog vaak als typische tegenstellingen gezien. *Weg van de Tora* laat zien dat het mogelijk is die dogmatische tegenstelling te overwinnen en 'Tora' te beschouwen als een 'weg' waarvan men kan leren en die men kan gaan.

En wanneer men zich eenmaal op die weg bevindt, wordt ook duidelijk dat het nog steeds mogelijk is 'weg' van, verzot op, de Tora te zijn.

De eerste zeven bundels van *Weg van de Tora* zijn gepubliceerd. Deel 8 is in voorbereiding. Het is de bedoeling dat de serie uiteindelijk uit tien bundels zal bestaan.

Om een indruk te krijgen van het materiaal vindt u op de volgende bladzijden een gedeelte uit *Weg van de Tora*, deel 3, met de inhoudsopgave van dat deel en een hoofdstuk over het eren van vader en moeder.

***Weg van de Tora* is een initiatief van de Commissie Doopsgezinden-Jodendom (voorheen Commissie inzake de verhouding Joden-Christenen). Meer informatie over het werk van deze commissie vindt u op www.doopsgezinden-jodendom.nl**

De artikelen in Weg van de Tora zijn geschreven door Dodo van Uden, doopsgezind theologe, gespecialiseerd in Oude Testament en Jodendom. Al vele jaren geeft zij les in leerhuizen en schrijft zij boeken, artikelen en studiemateriaal.

Inhoudsopgave

Inleiding	5
De Abrahamverhalen 9 (Genesis 12:10-19) – Sarai in Egypte	6
De Abrahamverhalen 10 (Genesis 16:1-6) – Sarai en Hagar	9
De Abrahamverhalen 11 (Genesis 17:3-19; 18:10-12 en 21:1-6) – Sara en Izak	12
De Abrahamverhalen 12 (Genesis 21:1-6) – Sara en Ismael	16
De Abrahamverhalen 13 (Genesis 13) – Abram en Lot	19
De Abrahamverhalen 14 (Genesis 14) – Na de oorlog	22
De Abrahamverhalen 15 (Genesis 15) – Het verbond tussen de stukken	25
De Abrahamverhalen 16 (Genesis 17:10-13; 17:26-18:2) – Besnijdenis en bezoek	28
De Tien Woorden 9 (Exodus 20:8-11) – Het vierde Woord: De sjabbat	31
De Tien Woorden 10 (Exodus 20:12) – Het vijfde Woord: Eer je vader en je moeder (a)	34
De Tien Woorden 11 (Exodus 20:12) – Het vijfde Woord: Eer je vader en je moeder (b)	37
De Tien Woorden 12 (Exodus 20:13) – Het zesde Woord: Moord niet	40
Leviticus 19 (7) vers 14 – Een struikelblok voor een blinde	43
Leviticus 19 (8) vers 11 – Ontkennen en liegen	46
Bileam 1 (Numeri 22-24) – Toveraar of profeet?	49
Bileam 2 (Numeri 22:12-22) – Weet God wel wat Hij wil?	52
Bileam 3 (Numeri 22:22-31) – De ezelin	55
Bileam 4 (Numeri 24:1-19) – Een profeet uit de volken	58
Sociale gerechtigheid 2 (Deuteronomium 22:1-3) – Verloren en gevonden	61
Sociale gerechtigheid 3 (Deuteronomium 22:4; Exodus 23:4-5) – Je vijand helpen	64
Verklarende woordenlijst	67
Handleiding	68

Het vijfde Woord: Eer je vader en je moeder (a)

Opdracht:

Wat betekent 'je vader en moeder eren' naar uw mening? En wat betekent het niet?

Dit is het eerste van twee artikelen over het vijfde Woord: het eren van vader en moeder. Vroeger, vóór de periode van de anti-autoritaire opvoeding, leerden kinderen vaak, dat 'je vader en je moeder eren' betekende dat je je ouders moest gehoorzamen, beleefd tegen ze moest zijn en ze niet mocht tegenspreken. Maar klopt dit beeld van het vijfde Woord dat velen van ons uit hun jeugd hebben meegekregen? Laten we eens nagaan hoe de klassieke joodse traditie dit Woord opvat.

Eren

De midrasj, de klassieke joodse bijbeluitleg, geeft een heel directe en praktische verklaring van het 'eren van vader en moeder':

'Eer je vader en je moeder' (Exodus 20,12). Dat zou ik kunnen begrijpen als: [Eer ze] met woorden. Maar de Schrift zegt: 'Eer de Heer met je bezit' (Spreuken 3,9). [Daaruit blijkt dat je ze moet eren] met eten en met drinken en met schone kleren. (*Mechilta Jitro, baChodesj 8*)

Deze midrasj begint met te veronderstellen dat 'eren' iets is wat je doet 'met woorden'. Dat wil zeggen dat het zoveel betekent als beleefd zijn of niet tegenspreken. Maar uit Spreuken 3:9 kun je lezen dat 'eren' iets is wat je doet 'met je bezit'. En hoe kun je je ouders eren 'met je bezit'? Heel simpel, door te zorgen dat ze te eten en te drinken hebben en dat ze behoorlijk gekleed gaan.

Deze verklaring gaat ervan uit dat het gebod 'je vader en moeder te eren' niet in de eerste plaats tot kinderen is gericht, maar tot volwassenen. Wanneer je ouders oud geworden zijn en niet meer voor zichzelf kunnen zorgen, moet jij zorgen voor hun eerste levensbehoeften. Zoals zij voor jou zorgden, toen je klein was en het nog niet zelf kon, zo moet jij nu, nu ze oud zijn, zorgen dat het hun aan niets ontbreekt. Dat is het eren van vader en moeder.

Opdracht:

Lees Exodus 20:12 en Leviticus 19:3 in onderstaande eigen vertaling en in minstens één andere vertaling. Welke verschillen ziet u tussen Exodus 20:12 en Leviticus 19:3?

Exodus 20:12a

Eer je vader en je moeder

Leviticus 19:3a

Ieder zullen jullie zijn moeder en zijn vader vrezen

Vrezen

Het vijfde Woord komt ook voor in Leviticus 19:3. Daar luidt het: 'Jullie zullen ieder zijn moeder en zijn vader vrezen'. Hier wordt niet het woord 'eren' gebruikt, maar het woord 'vrezen'. Zoals bekend, betekent 'vrezen' in de bijbel niet 'bang zijn', maar 'ontzag hebben'. En wat betekent 'je moeder en je vader vrezen' dan concreet? De Talmoed zegt het zo:

Wat is 'vrees'? Dat hij [de zoon] niet gaat zitten op zijn plaats [van de vader] en niet spreekt in zijn plaats en zijn woorden niet tegenspreekt [in het openbaar, wanneer de vader bijvoorbeeld met een ander in discussie is].

Wat is 'eer'? Dat hij hem te eten en te drinken geeft, kleding, bedekking en schoenen en dat hij hem naar binnen en naar buiten brengt [d.w.z. hem helpt zich te verplaatsen]. (*Jeruzalemse Talmoed, Pea 1,1*)

Ook in deze tekst is het uitgangspunt dat de kinderen volwassen zijn en de ouders oud geworden. Je ouders 'eren' is voor hun materiële behoeften zorgen, ze 'vrezen' is ze in hun waarde laten. Ze 'vrezen' is de verleiding weerstaan om ze, wanneer ze oud zijn geworden en niet meer zo goed mee kunnen, van hun plaats te dringen.

Haantjes en molenstenen

Je moet je vader en moeder 'eren' en je moet ze 'vrezen'. Wegen die twee opdrachten even zwaar of is de éne in bepaalde situaties toch belangrijker dan de andere? Een antwoord op die vraag vinden we in het volgende talmoedische verhaal:

Het kan gebeuren dat iemand zijn vader vette haantjes te eten geeft en toch de *gehinom* [het vagevuur] beërft; en het kan gebeuren dat iemand zijn vader aan de molenstenen bindt en toch de *gan eden* [het paradijs] beërft.

Hoe kan iemand zijn vader vette haantjes te eten geven en toch de *gehinom* beërven? Een zeker iemand gaf zijn vader regelmatig vette haantjes te eten. Op een keer zei zijn vader tegen hem: 'Mijn zoon, waar haal je het [geld] vandaan [voor zulk duur eten]?' Daarop zei zijn zoon tegen hem: 'Ouwe, eet en hou je bek! Honden houwen hun bek als ze vreten.' En zo kwam het dat hij zijn vader vette haantjes te eten gaf en toch de *gehinom* beërfde.

En hoe kan iemand zijn vader aan de molenstenen binden en toch de *gan eden* beërven? Een zeker iemand was molenaar. Op een keer kwam er een bevel [van de Romeinen] aan de molenaars om [voor de Romeinen] te komen malen. Toen zei de zoon tegen zijn vader: 'Vader, neem jij mijn plaats in [aan de molenstenen thuis, dan ga ik malen voor de Romeinen; want] als er vernederingen komen, dan heb ik liever dat ze mij treffen dan jou; en als er klappen vallen, dan heb ik liever dat ze mij treffen dan jou. En zo kwam het dat hij zijn vader aan de molenstenen bond en toch de *gan eden* beërfde. (*Jeruzalemse Talmoed, Pea 1,1*)

Dit verhaal maakt duidelijk: iemand die zijn vader en moeder wel 'eert' maar niet 'vrees', gedraagt zich niet in overeenstemming met het vijfde Woord. En iemand die de 'eer' terzijde schuift ter wille van de 'vrees', doet dat wel. 'Eer', de materiële zorg, en 'vrees', het de ander in zijn waarde laten, zijn allebei belangrijk. Maar als je, door de omstandigheden gedwongen, moet kiezen tussen 'eer' en 'vrees', weegt de 'vrees' zwaarder.

Opdracht:

Wat vindt u van de uitleg dat het gebod om vader en moeder te eren en te vrezen in eerste instantie gericht is tot volwassenen, tot de kinderen als ze volwassen zijn? Wat zou 'eren' en 'vrezen' voor u concreet inhouden?

Opdracht:

Wat vindt u van de gedachte dat, als het er op aan komt, 'vrees' zwaarder weegt dan 'eer'? Kunt u een voorbeeld geven uit uw eigen ervaring?

Opdracht:

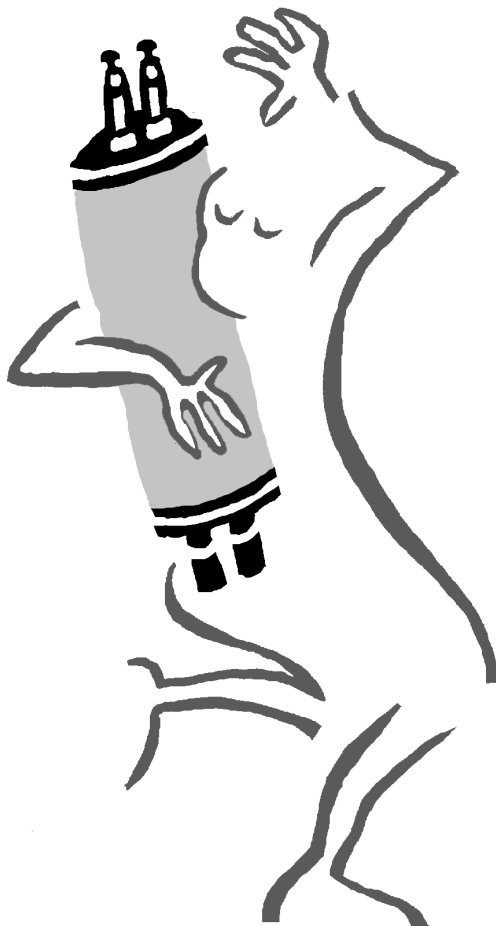
Waarom zou de bijbel ons wel gebieden onze vader en moeder te eren en te vrezen, maar niet speciaal om ze lief te hebben, denkt u?

Weg van de Tora

Weg van de Tora is een serie bundels met lees- en studiemateriaal over teksten uit de bijbel. De eerste vijf delen bevatten de bewerking van een reeks artikelen die Dodo van Uden schreef voor de rubriek Tekst en Uitleg in het Algemeen Doopsgezind Weekblad. De artikelen zijn bewerkt voor gebruik in groepen of om individueel mee aan de slag te gaan. Vanaf deel 6 zijn vrijwel alle artikelen speciaal voor deze serie geschreven.

De publicatie is een initiatief van de ADS-Commissie Doopsgezinden-Jodendom (voorheen Commissie inzake verhouding Joden-Christenen (www.doopsgezinden-jodendom.nl)). De commissie organiseert elk jaar in november een studie-etmaal op Fredeshiem, waarin materiaal uit de meest recente bundel wordt bestudeerd en besproken.

Op verschillende plaatsen in het land zijn intussen studiegroepen met *Weg van de Tora* bezig.

ISBN 978 90 6576 021 0 (deel 3)

Tekst: © 2015 Dodo van Uden

Omslagontwerp: Lies Kindt

Eindredactie/opmaak: Ruth Winsemius

Bestellen:

E-book of Print on demand 'Weg van de Tora'

Per deel: € 7, abonnement op 5 delen: € 30

NL19ABNA0243493886 tnv ADS, Singel 454,

1017 AW Amsterdam

Tel. 020-6230914 of

e-mail: ads@doopsgezind.nl

www.doopsgezind.nl

Alle rechten voorbehouden.

Weg van de Tora is een uitgave van de

Algemene Doopsgezinde Sociëteit